

Hva er ”rimelig godtgjøring” for en arbeidstakeroppfinnelse i følge Meklingsnemnda?

*Av Per Kaare Nerdrum**

Artikkelen går gjennom hvilke godtgjøringsnivåer Meklingsnemnda for arbeidstakeroppfinnelser har anvendt fra 1970 til og med sommeren 2018, og drøfter betydningen av ulike skjønnsstema. Artikkelen begynte som et foredrag i juni 2016 og har tidligere vært tilgjengelig via Patentstyrets og KFIRs hjemmesider. Den er nå ajourført med nemndspraksis pr. august 2018.

1. Innledning

Lov nr. 21/1970 om arbeidstakeroppfinnelser (”Loven”) innebærer enkelt sagt at arbeidsgiver har rett til å overta de patenterbare oppfinnelser bedriftens arbeidstakere gjør innenfor bedriftens virksomhetsområde. Til gjengjeld plikter arbeidsgiver å betale ”rimelig godtgjøring”.

Videre etablerer Loven en særskilt meklingsnemnd (Meklingsnemnda for arbeidstakeroppfinnelser – ”Nemnda”) som et frivillig forum for å løse tvister om hvilken godtgjøring som er rimelig. Nemndas kompetanse er ikke eksklusiv – partene kan alternativt reise tvisten direkte for de alminnelige domstoler. Men hvis partene går til Nemnda først, unngås forlikssklage senere.¹ Videre kan Nemnda avgjøre saken som voldgiftsrett, hvis partene ønsker det.² Nemndas virke reguleres dels av Loven; dels av en særskilt forskrift av 6. april 1973 nr. 9740 (”Forskriften”).

* Per Kaare Nerdrum (1961) er cand.jur. 1988. Han er tidligere advokat, dommer i Oslo tingrett fra 2006, og ledet Meklingsnemnda for arbeidstakeroppfinnelser fra oktober 2013 til september 2018.

¹ Lovens § 14. Flere veier kan imidlertid føre til Rom: Ofte vil tvistesummen overstige 125 000 kr og partene være bistått av advokat, jf. tvisteloven § 6-2 (2) bokstav a. Kravene til tvistesum anses oppfylt hvis saken gjelder ”ideelle interesser” som oppfinnerrett, jf. verdsettelsesreglene i tvisteloven § 17-1 (3) og Tore Schei m.fl.: *Tvisteloven kommentarutgave*, 2. utgave, Oslo 2013 s. 574–75. Alternativt kan stevning tas ut direkte for Oslo tingrett hvis saken gjelder ”retten til en oppfinnelse som det er søkt om patent på”, jf. tvisteloven § 6-2 (1) bokstav c og det nasjonale verneting i patentloven § 63.

² Lovens § 13 annet ledd.

Pr. august 2018 har Nemnda mottatt totalt 64 saker til behandling og avholdt meklingsmøte i 42 saker over drøyt 41 år.³ 5 av sakene er avgjort ved voldgift, sist i mai 1997. Nemndas forliksprosent er økende, og relativt høy i dag. Fra sak nr. 36 avgjort i 2002 til sak nr. 62 i august 2018 har forlik vært oppnådd i ca. 74 % (17 av 23) av sakene. Av de seks uforlikte ble minst tre forlikt utenrettslig etter avsluttet mekling.⁴

Nemndas praksis er både lite omtalt og lite tilgjengelig. Det er både nødvendig og uheldig, av særlig to grunner: For det første debutterer ofte både part og prosessfullmektig for Nemnda når de møter til mekling, slik at de ofte mangler forhåndskunnskap. Dernest avslår Nemnda rutinemessig alle begjæringer om dokumentinnsyn; fordi dokumentene i vid utstrekning inneholder forretningshemmeligheter, og fordi mekling for Nemnda etter sin art skjer i fortrolighet og under taushetsplikt. Taushetsplikten er reell og vel begrunnet, men vanskeliggjør effektiv masse-kommunikasjon om Nemndas praksis. Artikkelen anonymiserer derfor sakene ved hjelp av saksnummer, med unntak for saker som også er pådømt av domstolene for åpne dører.

Særspørsmålene der forholdet har tilknytning til flere land faller utenfor artikkelen.⁵ Loven stiller verken krav til hvor oppfinnelsen er gjort, statsborgerskap eller bosted, bare Loven kommer til anvendelse. Men oppfinnelsen må være patenterbar ”her i riket”. Dersom patent avslås i Norge, faller oppfinnelsen utenfor både Loven og Nemnda selv om patent innvilges i andre land.⁶

2. Kort om Nemnda og lovgrunnlaget

Nemnda består av tre medlemmer:

- En leder, som skal oppfylle lovens krav til dommer⁷;
- Et ”fast medlem”, som skal ha ”innsikt og erfaring i patentrettslige og dermed forbundne spørsmål”⁸; og
- Ett teknisk kyndig medlem, som skal ha ”teknisk innsikt på det område oppfinnelsen tilhører”. I sak nr. 49 fant Nemnda at Loven var til hinder for å

³ Til sammenligning hadde den svenske Statens Nämnd för arbetstagares uppfinningar, som ble etablert i 1949 et 40-talls saker i sine første 20 år, og ca. 25 i de neste 20 år, jf. Gunnar Sterner, ”Från verksamheten i Statens Nämnd för arbetstagares uppfinningar”, *Nordiskt Immateriellt Rättskydd*, 1990 s. 8–19.

⁴ Forlik i eller etter meklingsmøte ble oppnådd i sak nr. 7, 10, 11, 30, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 50, 51, 54, 55, 56, 57, 60 og 62. Voldgiftssakene har hatt saksnummer 3, 12, 20, 23 og 25.

⁵ Den europeiske patentkonvensjon av 5 oktober 1973 (”EPC”) art. 60 (1) inneholder den lovvalgsregel at arbeidstakeroppfinnelser reguleres etter det lands lov arbeidstaker hovedsakelig er sysselsatt i. Der slikt sysselsettingsland mangler, anvendes loven i det land hvor det av arbeidsgivers faste driftssted som oppfinnerens arbeidsforhold er tilknyttet, ligger. Norge sluttet seg til EPC med virkning fra 1. januar 2008.

⁶ Sak nr. 2 ble eksempelvis avvist fra Nemnda, til tross for at patent var innvilget både i USA, England og Sverige.

⁷ Domstoloven §§ 53–54. Tradisjonelt har Nemndas leder vært dommer; med ett unntak også patent- og varemerkedommer i Oslo tingrett. Dagens leder er advokat.

⁸ Tradisjonelt har Nemndas faste medlem enten vært hentet fra Patentstyrets juridiske avdeling, Universitetet i Oslo eller domstolene. Dagens faste medlem er også advokat. Som kuriositet kan nevnes at to av Nemndas sekretærer ”rykket opp” til fast medlem etter noen år.

oppnevne to teknisk kyndige medlemmer for å dekke alle de tekniske områder sakens åtte oppfinnelser omfattet.

De to faste medlemmer (med vara) oppnevnes av Nærings- og fiskeridepartementet; vanligvis for fem år av gangen. I tillegg har Nemnda en sekretær.⁹ Departementet delegerte myndigheten til utnevning av Nemndas teknisk kyndige medlem i enkeltsak og av sekretær til Patentstyret 25. november 2010. Delegasjonsfullmakten ble overført til Klagenemnda for industrielle rettigheter – KFIR – fra 1. januar 2017.

Nemnda kan utvides med ytterligere to medlemmer for å representere henholdsvis arbeidstaker- og arbeidsgiversiden i enkeltsak, dersom noen av partene ønsker det eller Nemnda finner det nødvendig (§ 12 tredje ledd). Det har ikke skjedd, ennå.¹⁰

Samlet kan Nemnda karakteriseres som et lavterskel, tvisteløsende og uavhengig forvaltningsorgan med sterke domstolslignende trekk. Verken offentlighetsloven eller forvaltningsloven kommer til anvendelse.¹¹ Loven beskytter særlig den ansatte oppfinners økonomiske interesser.¹² Således kan godtgjøringsbestemmelsene i Lovens §§ 7 første ledd, 9 og 10 ikke fravikes ved forhåndsavtale.¹³ Videre kan arbeidsgiver aldri kreve tilbake allerede utbetalt godtgjøring, selv ikke etter godtgjøringsrevisjon etter § 10. På den annen side er ikke beviskravene for å godtgjøre et avtalt avvik fra lovens øvrige bestemmelser urimelig strenge; det er nok at avvik fra Lovens normalordning ”må anses” avtalt.

Fra 8. juli 1983 ble fagansvaret for Loven overført til Justis- og beredskapsdepartementet (Lovavdelingen), mens Forskriften fortsatt sorterer under Nærings- og fiskeridepartementet. Også administrativt sorterer Nemnda under Nærings- og fiskeridepartementet.

Etter klage over Nemndas behandling i sak nr. 4 fra oppfinneren uttalte departementet i brev av 7. november 1980 at det verken kunne foreta noen overprøving av Nemndas avgjørelser eller lovtolkning, eller gi noe pålegg om forståelsen av lovens regler om Nemndas kompetanse. Klager over Nemndas øvrige adferd som usømmelig opptreden, maktmisbruk og saksbehandlingstid kunne derimot fremmes for departementet ”i samsvar med vanlige forvaltningsmessige prinsipper”. Klagen tilknyttet sak nr. 4 førte ikke frem.

3. ”Arbeidstakere i offentlig eller privat tjeneste”

Loven er for det første avgrenset til ”arbeidstakere i offentlig eller privat tjeneste”. Lovforarbeidene drøfter verken Lovens arbeidstakerbegrep eller hensyn av betydning for dettes avgrensning særskilt, utover at Loven ”prinsipielt bør

⁹ Forskriften 1 annet punktum.

¹⁰ Den svenske Nämnd er til sammenlikning sammensatt med to juridisk kyndige og ett teknisk kyndig medlem, samt to representanter fra henholdsvis arbeidstaker- og arbeidsgiversiden, totalt syv medlemmer, i *alle* saker.

¹¹ Forskriften § 18, jf. Justisdepartementets brev av 28. mars 1973, fremlegg til kongelig resolusjon av 6. april 1973 og JDLOV-2002-8092.

¹² Jf. også Innstilling O. IX (1969–70) s. 4.

¹³ Lovens § 2.

gjelde for alle arbeidstakere uten hensyn til hva slags stilling og arbeide de har og uten hensyn til om de er ansatt i offentlig eller privat tjeneste”.¹⁴ Loven bygger derfor ventelig på norsk retts alminnelige, ”relative”, men samtidig forholdsvist ensartede, arbeidstakerbegrep.¹⁵ Utenfor dette faller eksempelvis både

- selvstendig oppdragstaker inkludert hybrid-modeller¹⁶,
- innleid arbeidstaker ansatt i annet foretak etter arbeidsmiljøloven §§ 14–12 og 14–13 (såkalt ”temporær arbeidsassistanse”), og
- ombud, aksjonærer og selskapsdeltakere.

Oppfinnelser gjort av slike faller utenfor både Loven og Nemndas kompetanse etter § 12 første ledd. For arbeidsrettslige trekant- og hybridforhold ligger det derfor nær å anbefale at forholdet til Loven avtalereguleres, og at ”arbeidstaker” slutter seg til reguleringen.

Nemndas saker har berørt slike spørsmål to ganger, uten at Nemnda kastet nytt lys over Lovens arbeidstakerbegrep.¹⁷

4. ”Her i riket patenterbare oppfinnelser”

4.1 Innledning. Dernest er Loven begrenset til å omfatte ”her i riket patenterbare oppfinnelser”. Derved avgrenses både Lovens og Nemndas virkeområde nedad mot know-how og bedriftshemmeligheter, og i side mot opphavsrettslige frembringelser og andre åndsprodukter.¹⁸

De materielle krav for meddelelse av patent faller utenfor artikkelens rammer. Stikkordsmessig kreves nyhet og oppfinnelseshøyde etter patentloven § 2.¹⁹

Nemndas praksis gir intet selvstendig bidrag til forståelsen av de materielle patenteringsvilkår. I brorparten av Nemndas saker har norsk patent allerede vært innvilget²⁰, eller partene har vært enige om at patent vil bli innvilget²¹. Slik enighet synes imidlertid ikke å binde Nemnda uten videre: I sak nr. 4 var partene enige om at oppfinnelsen ”... var patenterbar i prosessuell henseende”. Saken var stor, og Nemnda behandlet den i flere år. I november 1979 ble imidlertid hovedpatentsøknaden avslått av Patentstyrets 2. avd. Deretter avviste Nemnda saken 7. januar 1980 på grunn av manglende kompetanse, tross partenes forutgående ”prosessuelle” enighet.

¹⁴ Innstilling 1964 s. 22.

¹⁵ Om dette, se eksempelvis Jan Fougner mfl.: *Arbeidsmiljøloven kommentarutgave*, 2. utgave, Oslo 2013 s. 57–80 og Henning Jakhell og Helga Aune: *arbeidsrett.no*, 2. utgave, Oslo 2011 s. 60–65.

¹⁶ Som illustrasjon av variasjonsbredden her, se Marianne Jenum Hotvedt, ”Arbeidsgiveransvar i formidlingsøkonomien? Tilfellet Uber”, *Lov og Rett*, 2016 s. 484–503. DOI: 10.18261/issn.1504-3061-2016-08-03.

¹⁷ Sak nr. 6 og 28, jf. også TOSLO-2006-174383 (Epcon).

¹⁸ Om grensen nedad, se eksempelvis Harald Irgens-Jensen: *Bedriftens hemmelighet – og rettighet?*, Oslo 2010 s. 94–101 eller Birger Stuevold Lassen, ”Know-how og ervervshemmeligheter”, *Nordisk Immaterialt Rättsskydd*, 1965 s. 215–24. En fremstilling av arbeidstakers ulike immaterialrettigheter etter svensk rett finnes i Sanna Wolk, *Arbetstagares immaterialrätter*, 2. utgave, Stockholm 2008.

¹⁹ Se Are Stenvik, *Patentrett*, 3. utgave, Oslo 2013 s. 169–243.

²⁰ Sak nr. 1, 3, 6, 7, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 23, 30, 36, 39, 40, 42, 43, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 60 og 63.

²¹ Sak nr. 11, 32, 54, 58, 59 og 62.

Hvis patentsøknad ikke er utarbeidet, kan det iblant være uklart hva den angivelige oppfinnelse består i. I sak nr. 26 førte dette til at begjæringen ikke kunne behandles uten ”... en i realiteten gjennomarbeidet patentsøknad.” Slik søknad ble ikke levert, og Nemnda innstilte sin behandling.²²

4.2 *Særlig der patenterbarhets-spørsmålet er omtvistet.* Nemndas tilnærming til saker der det er omtvistet om oppfinnelsen er patenterbar, synes mer pragmatisk enn prinsipiell. Iblant velger Nemnda å realitetsbehandle en begjæring på grunnlag av en – mer eller mindre selvstendig – prejudisiell patenterbarhetsvurdering.²³

- I sak nr. 48 bestred bedriften at klager var oppfinnelsens rette oppfinner, og påsto saken avvist fra Nemnda inntil oppfinnerspørsmålet var rettskraftig avgjort for de alminnelige domstoler. Nemnda realitetsbehandlet saken og utarbeidet forslag til forlik som om den ansatte var medoppfinner;²⁴
- I sak nr. 38 omfattet begjæringen 14 angivelige oppfinnelser, hvorav tre hadde blitt vurdert som patenterbare ved forundersøkelse hos Patentstyret. Nemnda realitetsbehandlet saken for disse tre oppfinners vedkommende, uten å vurdere patenterbarhetsspørsmålet selvstendig utover forundersøkelsen. Videre ble sak nr. 61 avvist på grunnlag av en negativ forundersøkelse alene. Så vidt vites har Nemnda i det hele aldri prejudisielt fraveket resultatet av en forundersøkelse foretatt ved Patentstyret; og
- I sak nr. 49 omfattet begjæringen 8 angivelige oppfinnelser, som verken var patent-søkt eller forundersøkt. Under skriftlig saksforberedelse fant Nemnda (prejudisielt) at seks av de åtte ikke var patenterbare, og saken ble avvist for disse.²⁵ For den syvende ”oppfinnelse” var godtgjøringskravet i alle tilfeller foreldet. For den åttende ”oppfinnelse” fant imidlertid Nemnda at enkelte trekk kunne være patenterbare. Dette var nok til at Nemnda utarbeidet forslag til forlik.

I flere andre saker har imidlertid Nemnda valgt å utsette sin behandling til patentsøknad er ferdig behandlet.

- I sak nr. 2 tok oppfinneren først ut stevning for Bergen byrett med krav om at arbeidsgiver skulle fradømmes retten både til å utnytte oppfinnelsen og til de utenlandske patenter, samt pålegges å betale vederlag for gjennomført bruk. Oppfinneren tok deretter ut begjæring for Nemnda 12. januar 1974. Patentstyrets 1. adv nektet patent 14. mars 1975. Nemnda stilte da sin behandling i bero i påvente av klagebehandlingen. 24. juni 1975 frifant Bergen byrett arbeidsgiver. 15. juni 1976 opphevet imidlertid

²² Deretter anerkjente imidlertid bedriften vedkommende ansatte og to innleide arbeidstakere som oppfinnere i fellesskap, og forlikte godtgjøringsspørsmålet direkte med disse.

²³ I motsetning til den svenske Nämnd som ikke prøver patenterbarheten selv, men baserer sin uttalelse på at vilkårene for patent foreligger, jf. Sterner, *op. cit.* s. 10.

²⁴ Nemndas vurdering fremstår ikke som særlig dristig: Den ansatte var ført opp som med-oppfinner i patentsøknaden; arbeidsgiver hadde omtalt oppfinnelsen både i den ansattes fratredelsavtale og sluttattest, og den ansattes 20 % eierandel av oppfinnelsen var tidligere overført ved avtale – til arbeidsgiver(!).

²⁵ Den ansatte ønsket om å belyse patenterbarhetsspørsmålet både bredt og dypt under meklingsmøtet. Nemndas leder presiserte skriftlig at Nemnda var en meklingsnemnd som vurderte patenterbarhets-spørsmålet prejudisielt, ingen domstol; og begrenset taletiden om spørsmålet i meklingsmøtet til inntil 30 minutter for hver side.

Patentstyrets 2. avd nektelsesvedtaket, og søknaden ble lagt ut til offentlig ettersyn 13. desember 1976. Nemnda besluttet da å avvente domstolenes behandling. Også Patentstyret valgte å stille sin endelige behandling av patentsøknaden i bero i påvente av Høyesteretts dom, til tross for at patent ble innvilget i både USA, Sverige og England. Etter Høyesteretts dom 1. oktober 1980 ønsket ingen av partene å fortsette saken for Nemnda.

- I sak nr. 4 avsa Nemnda på oppfinnerens ønske egen kjennelse 9. november 1979 om utsettelse frem til søknaden om patent for hovedopfinnelsen var avgjort;
- Sak nr. 13 ble stilt i bero i tre og et halvt år fra juni 1986 i påvente av at patent ble innvilget i Patentstyret 2. avdeling;
- Sak nr. 22 ble stilt i bero etter første meklingsmøte 19. mai 1994 i påvente av patentbehandling. Patent ble meddelt i september 1995, hvorpå Nemnda tok saken opp til realitetsbehandling; og
- Sak nr. 29 ble stilt i bero etter fire skriftelige innlegg i drøye to og et halvt år, i påvente av patentbehandling som samlet tok 7 år.

Noen arbeidsgivere velger å ”snakke ned” eget patent i møte med Nemnda. I sak nr. 30 var anførselen at patentet var svakt med lav oppfinneshøyde, mens det i sak nr. 5 ble hevdet at oppfinnelsen var en ”triviell utviklingsoppgave som ble patentert bare av markedspolitiske hensyn”(!). Nemnda realitetsbehandlet begge saker.

4.3 Skjæringstidspunkt for patenterbarhetsvurderingen. Skjæringstidspunkt for oppfinnelsens patenterbarhet er når oppfinnelsen gjøres. Oppfinnelsen faller verken ut av Loven eller Nemnda om arbeidsgiver unnlater å søke patent, eller om andre søker patent på en liknende oppfinnelse senere. Men manglende enerett til å utnytte oppfinnelsen vil kunne redusere dens verdi, og derigjennom også størrelsen av oppfinnerens rimelige godtgjøring. I sak nr. 43 la Nemnda til grunn ”... at oppfinnelsens verdi skal vurderes i den tiden oppfinnelsen er beskyttet med enerett, og kun for produkter som direkte relaterer seg til den aktuelle oppfinnelsen i dennes beskyttelsestid.” I sak nr. 52 trakk arbeidstaker sin begjæring fra Nemnda, da det ble klart at arbeidsgiver ikke benyttet klagers teknologi i det markedsførte produkt.

4.4 Hvem er oppfinner? Oppfinnelser gjøres i økende grad av flere.²⁶ Også kravene for å bli ansett som medoppfinner faller utenfor artikkelens rammer. Stikkordsmessig krever status som medoppfinner et selvstendig og intellektuelt bidrag til oppfinnelsen, som går utover det rent bagatellmessige.²⁷

²⁶ En enkel illustrasjon basert på Nemndas saksnummer: Blant de 32 første saksnummer gjaldt 3 av fire saker ene-oppfinnere (21–7). Blant de siste 24 saksnummer har eneoppfinnersakene utgjort halvparten (12–12).

²⁷ Om dette, se Johannes Hygen Meyer, ”Hvem skal anses som oppfinner eller medoppfinner?”, *Nordiskt Immateriellt Rättsskydd*, 2011 s. 1–18, og Johannes Hygen Meyer, ”Sameie i oppfinnelser etter norsk rett”, *Nordiskt Immateriellt Rättsskydd*, 2013 s. 152–180. Om dansk rett, se Jeppe Brinck-Jensen, ”Patenter i sameie i dansk ret”, *Nordiskt Immateriellt Rättsskydd*, 2013 s. 181–192.

Nemnda har i liten grad utviklet kriteriene for status som medoppfinner i sin praksis. Oftest har dette vært uomtvistet for Nemnda.²⁸ Iblant har Nemnda overlatt spørsmålet til andre.²⁹ De gjenværende tilfeller har Nemnda gjennomgående begrunnet helt konkret:

- I sak nr. 29 antok således Nemnda på grunnlag av ”de faktiske forklaringer partene har gitt, støttet av det skriftlige materialet som er fremlagt”, at hver av de fire medoppfinnere hadde like stor del av oppfinnelsene (altså 25 % hver);
- I sak nr. 46 anså Nemnda de to klagerne som ”to av flere oppfinnere til teknologien” som besto av tre patentfamilier, men fant ”... ingen grunn til å gå nærmere inn på hvem som rettmessig skal stå som oppfinnere.”;
- I sak nr. 48 kom Nemnda til at ”... det kan synes som om klagers innsats ved utviklingen av oppfinnelsen er av en slik art som tilsier at klager har oppfinnerrettigheter.” Klager var oppført som oppfinner i patentet, og oppfinnelsen var omtalt i klagers fratredelsesavtale og attest, som begge var utformet av bedriften; og
- I sak nr. 54 var partene uenig om klager var eneoppfinner, eller om også en annen person (som ikke krevde godtgjøring) var medoppfinner. Klager var oppført som eneoppfinner i PCT-søknaden, men supplert med en medoppfinner i senere søknadsdokumenter, som også klager hadde undertegnet. Nemnda bygget på at klagers ”status som oppfinner var uomtvistet”, samtidig som ”(U)sikkerheten omkring størrelsen av (klagers) oppfinneriske bidrag får ingen selvstendig betydning for den beløpsmessige størrelse av nemndas forslag til forlik, slik saken for øvrig ligger an”. Nemnda tok derfor ikke stilling til oppfinnerbrøkens størrelse.

Hvilken bevismessig betydning skal/bør oppføring av klager som oppfinner i patentsøknaden ha? Spørsmålet kan neppe besvares entydig – norsk rett bygger på fri bevisbedømmelse. Et utgangspunkt kan søkes i Rt. 1998. 1565, som legger større bevisvekt til tidsnære nedtegnelser foretatt av nøytral person før rettsvisten oppsto, enn til muntlige erindringer fremført etter at rettsvisten har oppstått av parten selv eller tilknyttede personer. På den annen side uttalte Høyesterett i Rt. 1980 s. 1237³⁰, etter at lagmannsretten hadde ansett klager som oppfinner nettopp fordi han var oppført som oppfinner i patentsøknaden:

”Jeg føler meg ikke sikker på om patentsøknaden burde ha vært regnet som et avgjørende bevis for så vidt, men finner det unødvendig å ta standpunkt fordi Knudsen etter mitt skjønn ikke kan få medhold, selv om han anses som oppfinner.”

I sin praksis synes Nemnda å se hen til patentsøknadens angivelse av hvem som er oppfinner der dette bestrides i ettertid. Angivelsen veier tyngst der andre bevismomenter trekker i samme retning. Nemnda har aldri avgjort tvist om rett oppfinner på grunnlag av patentsøknaden alene. På den annen side har Nemnda

²⁸ Sak nr. 6–7, 9, 12, 19, 26–27, 30, 41, 43, 46–48, 50–52, 54, 58, 59 og 62.

²⁹ I sak nr. 26 unngikk Nemnda spørsmålet ved at det også var uklart hva som ble pretendert oppfunnet. I sak nr. 27 (Kitosan) ble spørsmålet prøvd i ettertid i full bredde av både ting- og lagmannsrett (LB-2000-556) før anke til Høyesterett ble nektet fremmet.

³⁰ Jf. Nemndas sak nr. 2, som er den eneste av Nemndas saker som har vært behandlet av Høyesterett.

heller aldri nektet den i søknaden oppførte oppfinner godtgjøring bare fordi Nemnda ikke anså ham som oppfinner. Foruten sak nr. 48 og 54 omtalt ovenfor kan nevnes:

- Sak nr. 13: ”Med det innsyn i de faktiske forhold som partenes forklaringer gir, støttet av det skriftlige materialet som er fremlagt for Meklingsnemnda, antar nemnda at det i patentrettslig forstand er nærliggende å karakterisere (klager) som ideens opphavsmann. For så vidt synes det dekkende at han i patentsøknaden er oppgitt som oppfinneren”;
- Sak nr. 32: Nemnda fant det ”åpenbart (...) at oppfinnelsen ikke ville blitt til på angjeldende tidspunkt uten (klagers) innsats. Videre skal det bemerkes at patentsøknaden angir (klager) som oppfinner alene”;
- Sak nr. 39: Bedriften hevdet at klagers bidrag bare representerte ”et begrenset supplement til den teknologi som allerede var kjent og ble benyttet i tilsvarende virksomhet.” Nemnda antok at oppfinnelsen hadde økonomisk verdi; blant annet fordi bedriften ”har patentsøkt den med (klager) alene oppført som oppfinner ...”; og
- Sak nr. 40: Bedriften anførte at angivelsen av klager i patentsøknaden ikke var noen stillingtagen til hvem som faktisk var oppfinner, og at det hadde det vært ”avgjørende deltakelse fra en rekke andre personer innen” konsernet i tillegg til klager. Nemnda la til grunn at klager var oppfinner av begge oppfinnelser i saken, og bygget resultatet på et møtereferat der klager hadde presentert ”sin nye ide om ...”; på at klager var oppført i begge patentsøknader og i patentene som oppfinner; og på at klager ”selv var en aktiv pådriver for oppfinnelsens tilkomst” og hadde kontaktet eksterne bidragsytere for å få ideen utviklet.

I sak nr. 18 fant Nemnda den samlede bevisusikkerhet omkring både hvem som var oppfinner og om klager hadde krav på særskilt godtgjøring, som så stor at saken ble henvist til retten uten forslag om forlik, til tross for at klager var oppført i søknaden som ene-oppfinner.

5. Lovens § 4: Oppfinnelsens nærhet til arbeidsforholdet

Arbeidstakeroppfinnelser oppstår mellom to kolliderende rettslige prinsipper:

- Det arbeidsrettslige sikre utgangspunkt at en arbeidstaker mot lønn stiller sin arbeidskraft til disposisjon for arbeidsgiver, som har risikoen for – og retten til – arbeidsresultatet; og
- Det immaterialrettslig like sikre utgangspunkt at retten til oppfinnelser og åndsverk tilkommer opphavsmannen personlig, automatisk og uten videre.

Bakgrunnsretten anviser antakelig en løsning i henhold til inngåtte avtaler, rimelige avtaleforutsetninger og øvrige konkrete omstendigheter.³¹ I forbindelse med vedtakelsen av åndsverkloven 2018 ble bakgrunnsretten for åndsverk forsøkt kodifisert på dette punkt med virkning for både arbeids- og oppdragstakerne. Kulturkomiteen valgte imidlertid etter en ”samlet vurdering” å avstå fra forsø-

³¹ Jf. Innstillingen s. 7–10 med videre henvisning til blant annet forarbeidene til patentloven av 1910.

ket, samtidig som komiteen presiserte at gjeldende rett ikke derved var forsøkt endret.³² Graden av nærhet mellom ansettelsesforhold og immaterialrettslig frembringelse antas derfor fortsatt å ha betydning etter bakgrunnsretten både for

- om arbeidsgiver overhodet kan kreve rettigheter overført til seg;
- hvilke rettigheter som i så fall kan kreves overført; og
- en eventuell godtgjørings størrelse³³.

Lovens § 4 innebærer her en forenkling, ved å dele arbeidstakeroppfinnelseens nærhet til arbeidsforholdet i tre alternative kategorier.³⁴ Jo nærmere oppfinnelsen er knyttet til arbeidsoppgavene, jo større rettigheter kan arbeidsgiver kreve, og jo mindre blir arbeidstakers godtgjøring. Overføring til arbeidsgiver forutsetter i alle tilfeller at oppfinnelsen faller innenfor bedriftens ”virksomhetsområde”. Nemnda har ikke tolket dette for snevert:

- Både i sak nr. 22 og 25 godtok Nemnda at et oljeselskap kunne kreve utnyttelsesrett til en ansatts utviklede verktøy for bruk i oljeindustrien.³⁵ Det var nok at *bruk* av slikt verktøy lå innenfor oljeselskapets ”virksomhetsområde”, selv om utstyrsproduksjon som sådan lå utenfor; og
- I sak nr. 46 ble personell ansatt for å utvikle ny og patenterbar teknologi, pålagt å redusere utslippet av en bestemt gass fra kjemisk produksjonsvirksomhet. De fant opp en katalysator som arbeidsgiver dels brukte i egen produksjonsvirksomhet, dels solgte videre for bruk i andres produksjonsselskap. Begge bruksområder ga stor inntjening. Nemnda var ikke i tvil om at også salg av produksjonsteknologi til andre produsenter falt innenfor arbeidsgivers ”virksomhetsområde”.

Nemnda benytter normalt kategoriinndelingen etter § 4 i sine voldgiftsdommer og begrunnede forlikforslag, men ikke alltid.³⁶ Så langt har Nemnda tilordnet 20 saker til § 4 første ledd og 13 saker til annet ledd. Nemnda har ennå ikke behandlet noen sak etter § 4 tredje ledd. § 4 første ledd-oppfinnelseens andel av Nemndas samlede sakstilfang har økt vesentlig i de senere år.

I de siste 13 år (2005–2018 – sak nr. 39–62) har Nemnda hatt meklingsmøte i 15 saker etter § 4 første ledd og bare tre saker etter § 4 annet ledd. I de foregående 35 år fra 1970 til 2005 (sak nr. 3–38) var fordelingen 6 saker etter § 4 første ledd og 10 saker etter § 4 annet ledd.

³² Innst. 258 L (2017–2018) s. 7.

³³ Nedre Romerike herredsrett ga i sak 91-0086A (Tilfluktsrom, jf. sak nr. 13) uttrykk for at det er uten rettslig betydning for godtgjørelsen størrelse etter § 7 hvilken kategori etter § 4 oppfinnelseens tilhører, såfremt bedriften hadde overtatt rettighetene til oppfinnelsen i sin helhet. Nemndas praksis støtter ikke opp under dette syn, jf. nedenfor.

³⁴ På samme måte som den svenske lov 3 § og den finske lovs 4 §. Den danske lov mangler en tilsvarende tredeling.

³⁵ Henholdsvis et sammensatt anordningspatent til bruk for tetting av sprekker i foringsrør, og et kombinert anordnings- og fremgangsmåtepatent for håndtering av avfallsstoff ved oljeboring.

³⁶ Jf. sak nr. 15.

6. Meldingssystemet etter §§ 5–6

Etter Lovens §§ 5–6 skal arbeidstaker gi skriftlig melding om oppfinnelsen og hva den består i uten ”ugrunnet opphold”. Deretter har arbeidsgiver fire måneder regnet fra meldingen ble mottatt til å gi arbeidstaker skriftlig melding, dersom oppfinnelsen ønskes overtatt helt eller delvis. I mellomtiden må arbeidstaker ikke ”forføye over oppfinnelsen”, forringe patenteringsmulighetene eller muliggjøre oppfinnelsens utnyttelse for andres regning, uten arbeidsgivers skriftlige samtykke.

Kravet om skriftlighet sikrer bevis. Samtidig kan kravet om skriftlighet fravikes ved avtale; i følge lovforarbeidene også ved ”... stilltiende avtale som følger av partenes handlinger eller uttrykte forutsetninger.”³⁷ En endringsavtale om å frafalle skriftlighetskravet må altså ikke selv være skriftlig, selv om det både er best og sikrest. Nemnda har realitetsbehandlet flere saker der skriftlig melding manglet, når begge parter i handling har akseptert at arbeidsgiver hadde overtatt oppfinnelsen. I sak nr. 25 (voldgift) uttalte eksempelvis Nemnda:

”Det kan verken ses at arbeidstaker eller arbeidsgiver har fulgt lovens formaloppsett ved overtagelsen, men overtagelsen synes allikevel å være forutsett da begge parter tilsynelatende innrettet seg på dette. Retten har derfor valgt å ikke legge særlig vekt på dette forhold.”³⁸

Spørsmålet kom på spissen i sak nr. 27 (Kitosan), der arbeidsgiver ikke besvarte klagers melding før ca. tre måneder etter fristens utløp. Oppfinneren anførte at av den grunn var bare han berettiget til å utøve oppfinnelsen i et foretak som konkurrerte med arbeidsgiver. Nemnda drøftet ikke spørsmålet. I forføyningssaken bygget imidlertid Hålogaland lagmannsrett på³⁹:

- At klagers melding utløste arbeidsgivers akseptfrist fordi Loven ikke stilte bestemte krav til meldingens innhold, samtidig som arbeidsgiver visste hva oppfinnelsen gjaldt uten å fremme formelle innsigelser;
- At klagers oppfinnelse antakelig ikke oppfylte patenteringsvilkårene da melding ble gitt. Det fulgte da direkte av de aktuelle ansettelsesvilkår at arbeidsresultatet tilfalt arbeidsgiver direkte;⁴⁰ og
- At det i saken i tillegg fremsto som så illojalt overfor både arbeidsgiver og de øvrige fire deltakere i utviklingsprosjektet, at klager ikke med rimelighet kunne høres med at manglende formell melding fra arbeidsgiver skulle gi ham enerett til å utnytte hele oppfinnelsen i konkurrerende virksomhet.

Skriftlige meldinger etter Lovens §§ 5–6 anses utilstrekkelig til å overføre oppfinnerens rettigheter helt eller delvis til arbeidsgiver. Overføring krever egen overdragelseserklæring. Arbeidstaker plikter å medvirke til utferdigelsen av denne

³⁷ Innstillingen s. 29 og s. 37.

³⁸ Tilsvarende uttalelser finnes også i sak nr. 22 og 30.

³⁹ LH-1997-849.

⁴⁰ Nord-Troms namsrett avgjorde forføyningssaken på dette grunnlag alene (sak nr. 1044/97D).

og til patentsøknader mv; om nødvendig sanksjonert med tvangsmulkt, jf. sak nr. 27 (Kitosan).

7. Hva er ”rimelig godtgjøring”?

7.1 *Lovteksten.* Loven gir i § 7 første og annet ledd anvisning på et godtgjøringsnivå, og på fire skjønnstema. Bestemmelsen lyder:

”Erverver en arbeidsgiver i medhold av § 4 eller på annet grunnlag, rett til en oppfinnelse som en arbeidstaker har gjort, har denne, selv om annet måtte være avtalt før oppfinnelsen ble til, krav på rimelig godtgjøring med mindre verdien av den rett arbeidsgiveren har overtatt ikke overstiger hva arbeidstakeren med rimelighet må kunne forutsettes å skulle yte til gjengjeld for den lønn og mulige andre goder som han oppebærer i tjenesten.

Ved fastsettelsen av godtgjøringen skal det særlig tas hensyn til oppfinnelsens verdi, omfanget av den rett arbeidsgiveren har overtatt, arbeidstakerens ansettelsesvilkår og den betydning ansettelsen for øvrig kan ha hatt for oppfinnelsens tilkomst.”

Bestemmelsen omfatter arbeidsgivers erverv av ansattes oppfinnelser både innenfor og utenfor bedriftens livsområde, men ikke oppfinnelser arbeidstaker ikke selv har funnet opp.

I det følgende skal jeg først se på Nemndas godtgjøringsnivå i makro-perspektiv (pkt. 7.2) og dernest på betydning av hver av de lovfestede skjønnstema (pkt. 8–10). Deretter drøftes enkelte skjønnstema som ikke er lovfestet (pkt. 11–14], før Nemndas godtgjøringsnivå avslutningsvis forsøkes sammenlignet med domstolens (pkt. 15).

7.2 *Nemndas godtgjøringsnivå, fra bunn til topp.* Nemnda har bygget på slike kontante godtgjøringsbeløp, ordnet i stigende beløpsstørrelse:

Benyttet kontant godtgjøringsbeløp ser bort fra både verdien av eventuelle returnerte eller oppgitte rettigheter (sak nr. 36, 44 og 45) og tilkjent royalt for fremtidig omsetning (sak nr. 3 og 16). I tillegg er noen av verdsettelsene skjønnsmessig ekstrapolert av underregnede, men ikke alle, jf. tilhørende fotnoter.

Alle beløp i tabellen er omregnet til kroneverdi pr. august 2018 ved hjelp av <https://ssb.no/kpi?fokus=true>, med utgangspunkt i måned/år for Nemndas forslag/forlik/dom og avrundet til nærmeste 500 kr. I tillegg er også alle beløp i artikkelen for øvrig gjengitt i [klammeparentes] omregnet til 2018-kroneverdi på denne måte. Ifølge SSB ”... viser (beregningen) utviklingen i kroneverdien når en tar utgangspunkt i konsumprisindeksen. Beregningene viser ikke hva enkeltvarer bør eller skal koste når prisen reguleres med konsumprisindeksen.”

Sak nr.	§ 4, 1–3 ledd	Forslag/forlik/dom	Kontant godtgjøring
5	1. ledd	Forslag	0,-
6	1. ledd	Forslag	0,-
18	1. ledd	Forslag	0,-

50	1. ledd	Forlik	0,- ⁴¹
11	?	Forslag	7 500 kr
45	1. ledd	Forlik	28 000 kr + retur av alle rettigheter
44	2. ledd	Forlik	35 000 kr ⁴²
56	1. ledd	Forlik	72 000 kr
20	1. ledd	Dom	83 500 kr + 29 000 kr i rente
38	2. ledd	Forlik	103 500 kr
49	1. ledd	Forslag	112 500 kr
42	1. ledd	Forlik	120 500 kr
36	?	Forlik	121 500 kr + retur av alle rettigheter ⁴³
13	2. ledd	Forslag	155 000 kr ⁴⁴
62	2. ledd	Forlik	172 500 kr ⁴⁵
3	2. ledd	Dom	194 000 kr + 39 kr/ produsert enhet
7	?	Forlik	205 500 kr fordelt på 3 med hhv 82 000, 72 000 og 51 500 kr
39	1. ledd	Forslag	222 000 kr
15	Omtvistet	Forslag	310 000 kr ⁴⁶
29	2. ledd	Forslag	333 500 kr
16	2. ledd	Forslag	364 500 kr + 1 ¼ % av omsetning etter juni 1989 ⁴⁷
40	1. ledd	Forslag	375 000 kr for to oppfinnelser

⁴¹ Oppfinneren frafalt godtgjøring mot at bedriften tilbakeførte alle rettigheter til oppfinneren.

⁴² I tillegg avsto arbeidsgiver fra retten til å benytte en oppfinnelse. Saken gjaldt tilleggs godtgjøring etter § 10, etter at opprinnelig godtgjøring var fastsatt ved forlik for Nemnda i sak nr. 38.

⁴³ Saken omfattet to oppfinnelser som var overtatt og patentsøkt, men ikke kommersialisert, av arbeidsgiver.

⁴⁴ Nedre Romerike tingrett tilkjente senere oppfinner samme beløp (nominelt 90 000 kr), med tillegg av ytterligere 90 000 kr i forsinkelsesrente (18 % fra klage til Nemnda til dom) og sakskostnader med 36 500 kr (sak 91-00866 A).

⁴⁵ Omfattet delbidrag til i alt 30 oppfinnelser. 52 500 kr var tidligere utbetalt etter interne regler.

⁴⁶ Ekstrapolert. Nemnda tilkjente [158 500] kr til en av to likestilte oppfinnere. Den andre oppfinner mottok et noe lavere beløp på et tidligere tidspunkt fra sin arbeidsgiver.

⁴⁷ Anført foreldelse verken vurdert eller vektlagt av Nemnda.

32	2. ledd	Forslag	400 000 kr (”SMS til tekst-TV”) ⁴⁸
30	1. ledd	Forslag	411 000 kr ⁴⁹
23	2. ledd	Dom	413 500 kr
25	2. ledd	Dom	Ca. 630 000 kr ⁵⁰
57	2. ledd	Forlik	892 500 kr ⁵¹
51	1. ledd	Forslag	1 340 000 kr ⁵²
54	2. ledd	Forslag	1,6 mill. kr
19	1. ledd	Forslag	1,688 mill. kr ⁵³
41	1. ledd	Forlik	1 870 000 kr samlet til to av to oppfinnere
46	1. ledd	Forslag	2 108 000 kr ⁵⁴
55	1. ledd	Forlik	2 156 000 kr ⁵⁵
60	1. ledd	Forlik	2 406 500 kr ⁵⁶
22	2 ledd	Forslag	Ca. 2,5 mill. kr ⁵⁷
59	1. ledd	Forslag	3,5 mill. kr fordelt på 2 likeverdige oppfinnere
43	1. ledd	Forslag	9,4 mill. kr ⁵⁸

⁴⁸ TBERG-2003-2917 tilkjente oppfinneren senere 700 000 kr + sakskostnader med 288 000 kr (nominelle beløp).

⁴⁹ Fordelt med [205 500] til hver av to likestilte oppfinnere som begge var klagere for Nemnda.

⁵⁰ Ekstrapolert totalsum. Nemnda tilkjente klager [523 500] som den dominerende av to oppfinnere.

⁵¹ Omtrent halvparten var tidligere besluttet utbetalt etter interne regler.

⁵² Doblet totalsum. Nemnda foreslo [670 000] kr til klager, som var en av to likeverdige oppfinnere.

⁵³ Ekstrapolert totalsum. Nemnda tilkjente [422 000] kr til hver av 3 av totalt 4 likeverdige oppfinnere.

⁵⁴ IKKE ekstrapolert. Nemnda tilkjente beløpet til fordeling mellom 2 av (antakelig) totalt fire oppfinnere med vekslende deltakelse i totalt 3 patentfamilier. De to klagerne hadde ulik eierandel i de 3 patentfamilier.

⁵⁵ Ekstrapolert totalsum. Forliket ga [1 078 000] kr til 1 av 2 likeverdige oppfinnere som tilleggsvederlag etter § 10, som følge av svært store erstatningsbeløp tilkjent arbeidsgiver i etterfølgende inngrepsaker.

⁵⁶ Hvorav 506 500 kr allerede var tilkjent etter interne regler, og 400 000 kr var øremerket dekning av oppfinnerens sakskostnader.

⁵⁷ Ekstrapolert totalsum. Nemnda tilkjente [1 555 500] til en dominerende av to oppfinnere for en gangs bruksrett, og karakteriserte beløpet som ”en minimumsterskel”.

⁵⁸ Ekstrapolert totalsum. Nemnda tilkjente [2,35 mill.] kr til en av fire likeverdige oppfinnere. De øvrige oppfinnere hadde oppjusteringsklausuler for sin godtgjøring.

Totalantall: 37 saker ⁵⁹	Totalsum 34 331 500 kr
-------------------------------------	-----------------------------------

Samlet **median-verdi** av Nemndas godtgjøringer utgjør derved [310 00] kr;

Nedre kvartil utgjør [92 500] kr;

Øvre kvartil utgjør [1 470 000] kr; og

Gjennomsnittlig godtgjøring utgjør [927 878] kr. Dersom sak nr. 43 holdes utenfor, reduseres gjennomsnittsgodtgjøringen i Nemndas praksis med ca. 1/4 til [692 542] kr.

Sak nr. 43 må derfor beskrives noe mer utførlig: Oppfinnelsen omgjorde et industrielt avfallsprodukt til et legemiddel som både virket; hadde globalt nedslagsfelt og (visstnok) ingen konkurrent. Oppfinnelsen inkludert produksjons- og markedsførings-aktiviteter ble skilt ut i eget aksjeselskap, som ble solgt til en nøytral tredjemann for mer enn en milliard kr. Bak oppfinnelsen sto fire likestilte oppfinnere. Samlet oppfinner-godtgjøring i saken utgjorde mer enn tre ganger Nemndas nest høyeste godtgjøring noen gang, og samtidig under 6 promille av oppnådd salgssum for aksjeselskapet.

Nemnda henførte 20 av disse sakene til § 4 første ledd, 13 av sakene til § 4 annet ledd og tok ikke stilling til de fire siste sakene. Ved å skille mellom oppfinnelser etter Lovens § 4 første og annet ledd, fremkommer følgende:

	§ 4 første ledd	§ 4 annet ledd
Median verdi:	[298 500] kr	[364 500] kr
Nedre kvartil:	[28 000] kr	[163 750] kr
Øvre kvartil:	[2 108 000] kr	[761 250] kr
Gjennomsnitt:	[1 295 000] kr	[599 538] kr
(Uten sak nr. 43	[868 053] kr)	

Man ser

- At Nemndas praksis preges av mange relativt lave godtgjøringsbeløp og et mindre antall høye beløp, både for oppfinnelser etter Lovens § 4 første og annet ledd⁶⁰;

⁵⁹ Sak nr. 10, 12, 14, 27 (Kitosan) og 48 er utelatt. De fire sistnevnte fordi Nemnda ga anvisning på en fastsatt royaltysats av et ukjent omsetningsvolum; sak nr. 10 fordi Nemndas forslag til forlik av 28. juni 1983 ikke kan finnes i Nemndas arkiv.

⁶⁰ Til sammenligning opplyser Gunnar Sterner, "Från verksamheten i Statens Nämnd för arbetstagens uppfinningar", *Nordiskt Immateriellt Rättsskydd*, 1990 s. 8–19 på s. 17 at den svenske Nämnd i perioden 1970–90 tok til orde for engangsbeløp som i *gjennomsnitt* utgjorde ca. 40 % av oppfinnerens krav. Ved utelatelse av fire "ekstremaker" falt den svenske Nämndas godtgjøringsnivå til gjennomsnittlig ca. 25 % av oppfinnerens krav.

- At Nemnda så langt bare har avslått særskilt godtgjøring for oppfinnelser etter § 4 første ledd. Alle annet-ledd – oppfinnere har så langt blitt tilkjent særskilt godtgjøring i Nemnda. Som gruppe mottar § 4 annet ledd-oppfinnelsene mer enn 20 % større median godtgjøring, og mer enn fem ganger så stor godtgjøring i nedre kvartil, som oppfinnelser etter § 4 første ledd; og
- At de virkelig verdifulle oppfinnelser likevel fortrinnsvis gjøres av oppfinnere etter § 4 første ledd.

8. ”Oppfinnelsens verdi”

8.1 *Innledning.* Lovforarbeidene tier om hvordan man finner oppfinnelsens verdi, utover å presisere at det er

”... oppfinnelsens faktiske verdi i handel ogandel det siktes til, og ikke den mulig mindre verdi den måtte ha for vedkommende arbeidsgiver”, og at det ”... oftest vil være uråd å avgjøre hva en oppfinnelse egentlig er verd før man har sett hva det blir ut av den i praksis”.⁶¹ I sak nr. 3 anvendte Nemnda oppfinnelsens verdi i handel ogandel som rettesnor, også der verdien var særlig stor for den aktuelle arbeidsgiver. På den annen side bygget Nemnda i sak nr. 54 på, at ”... Oppfinnelsen er helt uvanlig verdifull, ...”; blant annet fordi arbeidsgiver ”... totalt sett har de aller beste tekniske, økonomiske og kommersielle forutsetninger for å utnytte Oppfinnelsens potensiale.” Sak nr. 54 gjaldt sekundærbruk av et utbredt globalt legemiddel, der arbeidsgivers førsteindikasjons-patent var i ferd med å løpe ut.

Nemnda bedømmer gjerne oppfinnelsens verdi gjennom fire ledd:

- Omsetningens størrelse;
- Oppnådd fortjenestes størrelse;
- Andel av fortjenesten som kan tilordnes oppfinnelsen; og
- Andel av oppfinnelsens fortjenesteandel som kan tilordnes oppfinneren.

Ved bedømmelsen av omsetningens og fortjenestens størrelse bygger Nemnda på partenes innspill, supplert med både alminnelige regnskapsstandarder, bransjekunnskap og sunn fornuft. I sak nr. 13 (Tilfluktsrom) bygget Nemnda på et notat over arbeidsgivers ”netto-fortjeneste”, utarbeidet og bekreftet av selskapets revisor. Ved etterfølgende pådømmelse unnlot Nedre Romerike herredsrett å redusere nettofortjenesten med ”faste og variable utgifter som husleie, lys etc.”, slik arbeidsgiver da anførte. Produktutviklingskostnader var relevant å trekke inn, men måtte utlignes over flere år, og de reduserte derfor ikke ekstrasfortjenestens størrelse ”i særlig grad”. Nemnda ville ventelig vurdert arbeidsgivers nye anførsler på samme måte som herredsretten.

Nemnda summerer oftest historisk oppnådd omsetning/fortjeneste nominalistisk, uten å kapitalisere pengestrømmen til tidspunktet for Nemndas behandling. I sak nr. 51 summerte eksempelvis Nemnda seg frem til en oppnådd historisk omsetning i størrelsesorden 10–15 milliarder kr for årene 1999–2012, som med en netto overskuddsandel på 10–15 % tilsa et netto overskudd på ca. 1–1,8 mil-

⁶¹ Innstillingen s. 28 annen spalte – s. 29 første spalte.

liarder kr. En eventuell kapitalisering ligger da uansett innenfor anslaget måleusikkerhet.

Vurderingen av fremtidig omsetning og fortjeneste omfatter i følge sak nr. 43 bare "den tiden oppfinnelsen er beskyttet med enerett, og kun for produkter som direkte relaterer seg til den aktuelle oppfinnelsen i dennes beskyttelsestid." Synspunktet anvendes ikke konsekvent. I sak nr. 49 foreslo Nemnda at arbeidstaker ble godtgjort med [112 500]kr i samsvar med arbeidsgivers tilbud, til tross for at arbeidsgiver verken hadde patentert eller hemmeligholdt oppfinnelsen.

Så vidt vites har aldri Nemnda benyttet en lengre fremtidsperiode enn 10 år.⁶² Det er neppe noen stor feil – ofte tar det tid fra ene-rettens begynnelse til Nemnda holder meklingsmøte, samtidig som pengestrømmer mer enn 10 år frem i tid både er mer usikre og samtidig veier relativt mindre i nåtidsberegninger enn tidsnære beløp.

Nemnda har så langt ikke lagt selvstendig vekt på mulighetene for såkalt "ever-greening",⁶³ og formuleringen i sak nr. 43 åpner ikke for det. I sak nr. 59 presiserte Nemnda at "(t)iden etter det anvendelsesbundne produktpatents utløp fremstår i dag som så usikker at den faller utenfor Nemndas forslag til forlik", til tross for at patentet for selve produksjonsprosessen løp ut åtte år senere. Jeg vil likevel ikke utelukke at etter-inntekter etter omstendighetene bør kunne tas i betraktning i visse tilfelle.

Både endret kundepreferanse og andres innovasjon kan på den annen side føre til at oppfinnelsens kommersielle levetid opphører før beskyttelsestiden. Nemnda har vært lydhør for dette. I sak nr. 32 (SMS til tekst-TV) la Nemnda til grunn en inntektsperiode på totalt 4 tilbakelagte og to fremtidige år, fordi "(D)en tekniske utviklingen går raskt, men det antas at produktet vil holde i ytterligere to år". I sak nr. 20, som ble voldgitt syv år etter at oppfinnelsen ble gjort, tilkjente Nemnda på den annen side likevel [83 500] kr til tross for at produksjonen da var skrinlagt, patentrettighetene ikke opprettholdt og uten at oppfinnelsen hadde medført noen direkte inntekter.

Et tilbakevendende spørsmål er betydningen av andre lands retningslinjer for godtgjøring av arbeidstakeroppfinnelser; især de tyske. I sak nr. 3 (voldgift) "unnlot ikke Nemnda å nevne" at den andel av oppfinnelsens verdi Nemnda tilordnet oppfinneren var "... i god overensstemmelse med den andelsfaktor en ville komme frem til hvis man anvender de retningslinjer for fastsettelse av godtgjøring til arbeidstakeroppfinnere som er fastsatt i Vest-Tyskland", hvorefter Nemnda ga en begrunnet anvendelse av de tyske regler på saken over to fulle sider (av totalt tolv sider premisser). Etter å ha mottatt sine 10 første saker, skrev Nemnda 17. februar 1983 at de tyske retningslinjer har "vært av betydning ... i de fleste tilfelle". Utsagnet beskriver ikke lenger Nemndas praksis fullt ut, etter disse premisser i sak nr. 43 (og nær likelydende i sak nr. 46):

"Når det gjelder de nærmere utgangspunkter for fastsettelse av oppfinnelsens verdi, har det både før og under meklingsmøtet vært vist til den tyske forskriften om utmåling av

⁶² I både sak nr. 25, 30 og 46 satte Nemnda bedømmelsesperioden til 10 år.

⁶³ Dvs. inntekter utover enerettens utløp.

godtgjørelse for arbeidstakeroppfinnelser, gitt med hjemmel i den tilsvarende tyske loven om arbeidstakeroppfinnelser. I denne forbindelse vil nemnda presiserere at det i forarbeidenes kommentarer til lovens § 7 (Innstilling til lov om arbeidstakeres oppfinnelser Ot. prp. nr. 48, 1966–67 side 40–41) sies at ’i Tyskland har man ved forskrifter gitt detaljerte regler for godtgjøringens beregning, men komitéen har funnet at sådanne detaljerte regler vil kunne bli av liten verdi eller likefrem uheldige, såfremt man tilstreber en for hvert tilfelle riktig avpasset og rettferdig godtgjøring. Man kommer da ikke utenom en konkret vurdering av hvert enkelt tilfelle ...’).

Are Stenvik viser i sin bok Patentrett, første utgave 2006 side 282 til en artikkel skrevet av Arne G. Modal, tidligere fast medlem av Meklingsnemnda (Industrielt rettsvern – ved et jubileum, utgitt av Bryns Patentkontor, Oslo 1977 s. 122–136), som viste til at de tyske retningslinjene ’kan for så vidt være nyttige som veiledning også ved utøvelsen av skjønnet etter den norske lov.’ Også i denne artikkelen presiseres det imidlertid at de tyske retningslinjene bare er veiledende.

Det fremgår for øvrig av de tyske retningslinjene i svensk oversettelse i dennes innledning at retningslinjene [...] ’icke utgör några bindande föreskrifter utan ger endast hållpunkter för ersättningen’.

I nemndas vurdering legger man vekt på mange av de momentene som fremgår av de tyske retningslinjene, men den nærmere vektlegging og skjønn vil måtte inngå i en konkret helhetsvurdering.”

Men partene anfører fortsatt beregninger bygget på tyske eller andre beregningsmodeller som hjelpe- eller støtteargumenter for å begrunne et godtgjøringsnivå. Slike argumenter oppfattes som relevante, men ikke avgjørende alene. Så sent som i sak nr. 59, som gjaldt et legemiddel hvor patentet ble kjøpt opp av et konsern med konsernspiss i Tyskland, anførte oppfinnerne konsernets retningslinjer benyttet i Finland. I sak nr. 51 forankret eksempelvis Nemnda sitt forliksforslag i

”utregningsmodellen som fremgår av NIP sin rapport ’Belønning av arbeidstakeroppfinnelser’ fra 2004. Tallene det opereres med i dette rundskrivet er av noe eldre dato, og nemnda har derfor gjort en skjønnsmessig oppjustering. Nemnda har imidlertid ikke funnet grunnlag for å legge til grunn at de satser som fremgår av Norsk Hydros beregningsmodell, da klager ikke har sannsynliggjort at disse er uttrykk for et rimelig og normalt nivå i bransjen.”

Nemnda har tradisjonelt vært avvisende til å legge selvstendig vekt på oppfinnelseshøydens størrelse ved fastsettelsen av godtgjørelsens størrelse, senest i sak nr. 59. I sak nr. 60 nyanserte imidlertid Nemnda dette slik:

”Selv om fastsettelse av arbeidstakeroppfinners rimelige godtgjøring etter Loven i hovedsak skjer på grunnlag av de innvundete økonomiske verdiers størrelse, finner Nemnda i dette tilfelle å også burde tillegge Oppfinnelsens patent-faglige kvaliteter en viss egenverdi. Det var (Klager) alene som tilførte Oppfinnelsen disse kvaliteter.”

Sak nr. 60 gjaldt en kontra-intuitiv oppfinnelse som både økte utnyttelsesgraden og produksjonstakten ved oljefelt, samtidig som borekostnadene ble redusert.

Antakelig var oppfinnelsen også en nødvendig, men ikke tilstrekkelig, betingelse for at visse identifiserbare oljefelt i det hele ble drivverdige. Arbeidsgiver lisensierte ut oppfinnelsen, og den hadde blitt ”en teknisk standard-løsning alle leverandører ... i dag må ha i sitt repertoar.” Nemnda avviste at oppfinneren også kunne kreve godtgjøring fastsatt på grunnlag av arbeidsgivers verdiskapning som deltaker i oljefelt der oppfinnelsen ble benyttet av operatøren, i tillegg til av de oppnådde lisensinntekter.

8.2 Oppfinnelsens verdi anvendt som grunnterskel. Oppfinnelsens verdi har betydning både som grunnvilkår for om det er rimelig å gi oppfinneren noen særskilt godtgjøring overhodet, og som utmålingskriterium. I begge tilfeller har oppfinnelsens nærhet til ansettelsesforholdet etter § 4 betydning. I sak nr. 46, som ble henført til § 4 første ledd, uttalte Nemnda:

”Hvis oppfinnelsen var mer enn alminnelig vellykket, og har gitt arbeidsgiver store inntekter, vil imidlertid også slike arbeidstakere ha krav på særskilt vederlag.”

Den mest verdifulle oppfinnelse som ikke ga oppfinner særskilt godtgjøring var sak nr. 5. En laboratorieingeniør ved arbeidsgivers utviklingsavdeling løste et pålagt oppdrag i arbeidstiden. Han mottok – foruten ordinær lønn – også tilleggsgodtgjøring etter interne regler med ca. [23 000] kr. Bedriftens fortjeneste etter salg av 76 enheter⁶⁴ utgjorde mellom [9,2 og 15,33 mill.] kr. Dette oversteg altså ikke hva arbeidstaker med rimelighet burde yte uten særskilt godtgjøring.

I sak nr. 50 anførte arbeidsgiver at alle arbeidstakers syv oppfinnelser manglet verdi; enten fordi de ikke ga fortjeneste eller fordi de ikke kunne patenteres. Saken ble forliket ved at arbeidsgiver tok konsekvensen av eget standpunkt og førte alle oppfinnerrettigheter tilbake til arbeidstakeren.

I sak nr. 6 hadde arbeidsgiveren ikke tjent en krone ved Nemndas behandling. Nemnda stilte saken i bero. Noen fortjeneste ble aldri oppnådd, og særskilt godtgjøring ble aldri betalt. I sak nr. 18 var Nemnda i sterk bevismessig tvil både om klageren var rett oppfinner og om særskilt godtgjøring var rimelig, og henviste saken til retten uten å foreslå noe forlik.

8.3 Oppfinnelsens verdi som utmålingsvariabel – royaltysats. Nemnda har fastsatt godtgjøring som en prosentuell royaltysats totalt fem ganger:

Sak nr. 27 (Kitosan):	½ % av ”brutto omsetning” ⁶⁵ ;
Sak nr. 12:	¾ % av ”årlig omsetning for de produkter hvori oppfinnelsen inngikk”;
Sak nr. 16:	1 ¼ % av ”netto omsetning”;

⁶⁴ Med ytterligere 16 enheter på lager tre år etter at patent ble meddelt.

⁶⁵ Samt ”fri adgang til produksjon og salg for en bedrift henholdsvis i og fra Norge”.

Sak nr. 14:	2 % av ”netto salgsbeløp for produkter hvor patentet er benyttet”; og
Sak nr. 48:	Samlet 6,25 % av ”bedriftens inntekter for ved salg av oppfinnelsen”.

Den nominelle medianverdi av Nemndas royaltysatser har altså vært $1\frac{1}{4}$ %⁶⁶, og har gjennomgående vært beregnet på grunnlag av (brutto eller netto) omsetning. Nemnda har bare knyttet satsens størrelse til oppfinnelsens verdi i en av disse sakene:

I sak nr. 12 lå oppfinnelsens verdi hovedsakelig i spart materialforbruk – ca. [932 000] kr/år av en omsetning på ca. [50 mill.] kr. I tillegg gjorde oppfinnelsen det produserte produkt bedre,⁶⁷ slik at bedriften ved meklingen hadde endret sitt femårsbudsjett fra fallende omsetning og redusert markedsandel til nær doblet omsetning. Økningen skyldtes også økt markedsføring og nyinvesteringer i produksjonsverktøy med ca. [9,3 mill.] kr. Oppfinnelsen ble tilordnet § 4 annet ledd. Nemnda uttalte at en royalty på 4–5 % for en frittstående oppfinner ville vært ”noe høyt”⁶⁸, samtidig som en andel på 40–50 % av dette til klager også var for høyt på grunn av klagers ansettelsesvilkår og ansettelsens betydning for oppfinnelsen for øvrig. Nemnda avsa voldgiftsdom på $\frac{3}{4}$ % royalty av ”årlig omsetningssum for de produkter hvori oppfinnelsen inngår” avregnet årlig etterskuddsvis pr 1 mars; dekning av utgifter påløpt ved oppfinnelsen og fulle sakskostnader.

I sak nr. 48 foreslo Nemnda en samlet royalty på 6,25 % til fordeling mellom to oppfinnere, som i henholdt til overdragelseserklæringene hadde hhv. 80 og 20 % av eiendomsretten til oppfinnelsen. Arbeidsgiver hadde allerede avtalt 5 % royalty med hovedoppfinneren. På bakgrunn av eierskapsfordelingen uttalte Nemnda at klageren burde få en godtgjørelse i størrelsesorden $\frac{1}{5}$ – $\frac{1}{8}$ av hovedoppfinneren; konkretisert til 15 % (av 5 %; som bringer total oppfinnergodtgjørelse opp i 6,25 %). Forlikforslaget inneholder ingen beregninger av oppfinnelsens verdi, utover at Nemnda fant det ”vanskelig ... å fastslå et konkret beløp i saken”.

Nemnda begrunnet royaltysatsen særskilt verken i sak nr. 14, 16 eller 27.

8.4 Oppfinnelsens verdi som utmålingsvariabel – engangsbeløp. Nemnda forankrer normalt ikke sine foreslåtte engangsbeløp til generelle vurderinger av hvilken tilordningsandel som er rimelig for selve oppfinnelsen som sådan, og av dette for oppfinneren/klager personlig. Et unntak her er sak nr. 3 fra 1978.

⁶⁶ Dette ligger nær resultatet i Nordmøre herredsretts dom av 28. oktober 1997 (RG 1998 s. 1021 – Sovesofa), som anvendte 1,5 % av sofaens enhetspris. Herredsretten antok at satsen ville ha vært 3 % for en ekstern oppfinner, på grunnlag av partenes enighet om at bransjestandard for ekstern oppfinner var 3–5 %.

⁶⁷ Lettere å montere, mer fleksibelt og antakelig også stivere.

⁶⁸ Blant annet fordi omsetningsvolumet var ”meget betydelig” sammenlignet med oppfinnelsens besparelse og betydning for øvrig.

Sak nr. 3 var Nemndas første begrunnede avgjørelse, som med partenes samtykke har vært gjort tilgjengelig i anonymisert form på forespørsel. Voldgiftsdommen gjaldt en oppfinnelse etter § 4 annet ledd der arbeidsgiveren bare overtok en ikke-eksklusiv lisens til å benytte oppfinnelsen i egen produksjon. Nemnda tok utgangspunkt i den besparelse i materialkostnad og arbeidstid oppfinnelsen medførte, beregnet som et kronebeløp/produisert enhet. Etter tyske prinsipper var lisensverdien fra frittstående oppfinner for erverv av hele oppfinnelsen mellom 1/3 og 1/8 av besparelsen. Nemnda mente disse satser lå ”svært lavt”, og at lisensverdien her burde settes til 40 % av bedriftens besparelse. Oppfinners andel av lisensverdien ble deretter satt til 70 %, eller 28 % av den samlede besparelse. Oppfinnere var en ”enkel jernbinder”, og oppfinnelsen måtte i det vesentligste tilskrives hans initiativ og innsats; samtidig som bedriften hadde stilt ham overfor det problem oppfinnelsen løste, og oppfinnelsen ble gjort i lønnet arbeidstid ved hjelp av bedriftens materiell, verktøy og lokaler. Resultatet samsvarte godt med beregnet andelsfaktor etter de tyske retningslinjer for arbeidstakeroppfinnelser, jf. ovenfor. Vanskeligere marked som følge av at arbeidsgiveren fra 1973 bare hadde én kjøper av produktene måtte hensyntas, men tilsvarte beløpsmessig forventet prisstigning.

Samtidig inneholder mange av Nemndas senere saker tilstrekkelige opplysninger om omsetning og fortjeneste til at man kan ”regne tilbake” til de tilordningsandeler Nemndas foreslåtte engangsbeløp tilsier. Oppfinnelser etter § 4 første og annet ledd drøftes for seg også her:

For oppfinnelser etter § 4 annet ledd har Nemndas godtgjøringsnivå normalt utgjort en prosentandel av arbeidsgivers fortjeneste fra vedkommende oppfinnelse. Nemnda har anvendt både:

- 28 % av arbeidsgivers besparelse (sak nr. 3, jf. petit ovenfor);
- Knappe 20 % av arbeidsgivers mer-fortjeneste (sak nr. 13 – tilfluktsrom. Nedre Romerike herredsrett benyttet både samme nettofortjeneste, samme godtgjøringsbeløp og derved samme tilordningsandel som Nemnda); og
- 3,5 % av arbeidsgivers nettofortjeneste (sak nr. 32 – SMS til tekst-TV). Arbeidsgiver overtok alle rettigheter til oppfinnelsen både i sak nr. 13 og 32.

Selv om § 4 annet ledd omfatter en ganske heterogen gruppe av tilfeller, overrasker variasjonsbredden her på minst tre måter:

- Dels er variasjonsbredden fra 3,5 til 28 % (eller 1: 8) overraskende stor i seg selv;
- Dels avviker den nominelle prosentandel engangsbeløpet tilsvarende betydelig fra den royaltysats Nemnda selv benytter når den fastsetter en royaltysats direkte, jf. pkt. 8.3 ovenfor. Herunder synes ikke fremtidig salgs omfang anslått i engangsbeløp-sakene, til tross for at et engangsbeløp konsumerer oppfinnerens andel av fremtidig salg; og
- Dels har det stor betydning for sluttsummens størrelse om en gitt prosentandel beregnes av regnskapets topp- eller bunnlinje. For å oppnå det samme godtgjøringsbeløp kreves en høyere tilordningsandel når oppfinnerens andel beregnes av bedriftens resultat eller sparte utgifter, enn når andelen beregnes

av brutto eller netto omsetnings størrelse. Heller ikke dette forhold synes omtalt i Nemndas begrunnelser.

Nemnda vil ventelig være seg mer bevisst disse forskjellene i fremtidige saker.

Voldgiftssak nr. 25 krever særskilt omtale: Klager hadde gjort to oppfinnelser som til sammen utgjorde produktet; en ”kjerneoppfinnelse” hvor klager var en av to likestilte oppfinnere, og et fremgangsmåtepatent hvor klager var ene-oppfinner. Arbeidsgiver bestred ikke arbeidstakers påstand om å ha spart ca. [750] mill. kr over 10 år på egen bruk alene, i tillegg til lisensinntekter og styrking av arbeidsgivers ”grønne” image. Arbeidsgiver hadde kjøpt den andre halvdel av kjerne-patentet for [1,5 mill.] kr, angivelig for å ”slippe uklarheter og uenigheter rundt forvaltningen av patentrettighetene”. Alternative produkter eksisterte, men Oppfinnelsens løsning var best rent teknisk sett. Nemnda tilkjente klager [630 000] kr som engangsbetaling, i tillegg til [82 265] kr arbeidsgiver hadde utbetalt etter interne regler. Det utgjør ca. 2/3 promille av arbeidsgivers påståtte besparelse alene uten hensyntaken til lisensinntektene, eller 1/3 av hva arbeidsgiver hadde betalt for den andre halvdel av kjerne-patentet alene. For en oppfinnelse etter § 4 annet ledd er dette så lavt at jeg ikke oppfatter avgjørelsen som representativ.

For oppfinnelser etter § 4 første ledd har Nemndas godtgjøringsnivå normalt bare utgjort en promilleandel, uansett om andelen regnes av arbeidsgivers omsetning, fortjeneste eller vederlag ved virksomhetssalg. Nevnes kan:

- 5,7 promille av mottatt vederlag ved salg av utskilt aksjeselskap på armlengdes vilkår. Nemnda bygget på at produktets omsetning var både vesentlig, økende og større enn opprinnelig antatt, men konkretiserte verken antatt omsetning eller fortjeneste nærmere (sak nr. 43);
- 3 promille av beregnet fortjeneste over 10 år – inkludert egen besparelse og fortjeneste ved salg til andre, men uten fortjeneste ved salg av eventuelle klimavoter (sak nr. 46);
- 2,5 promille av beregnet fortjeneste over 10 år. 10 % av totalproduktets fortjeneste ble tilordnet Oppfinnelsen (sak nr. 30);
- 0,6–1,2 promille av oppbåret netto fortjeneste. Oppfinnelsen økte arbeidsgivers oppnådde rensesgrad slik at arbeidsgiver kom tilbake til leverandørlisten hos en stor markedsaktør. Beløpet inkluderte også en skjønnsmessig rentekompensasjon (sak nr. 51); og
- I sak nr. 59 krevde arbeidstakerne anvendt finske regler basert på en oppfinnerandel på ¾ promille av oppfinnelsens verdi. Produktverdien var svært høy, samtidig som Oppfinnelsen verken gjaldt det aktuelle legemiddelets virkestoff eller det anvendelsesbundne produktpatent, men ”bare” en produksjonsprosess som ivaretok kravene til produksjonsvolum, renhet og utnyttelsesgrad. Nemndas forslag lå noe under dette.

Også for § 4 første ledd-tilfellene tegner én voldgiftssak et annet bilde: I sak nr. 20 var produksjonen innstilt og patentbeskyttelsen oppgitt på meklingsstidspunktet uten noen oppnådd fortjeneste. Produkter med alternativ og minst likeverdig

teknologi, antakelig bedre, fantes. Arbeidsgiver tilbød [50 000] kr, mens arbeidstaker krevde [333 000] kr. Nemnda fant at arbeidsgivers patentering av oppfinnelsen i flere land viste at arbeidsgiver opprinnelig hadde hatt tro på oppfinnelsens potensiale. I tillegg hadde oppfinnelsen gitt arbeidsgiver grunnlag for både støtte og lån fra det offentlige (med ukjent beløp). Nemnda tilkjente arbeidstaker ca. [83 500] kr i godtgjøring med ca. [29 000] kr i avsavnsrenterentetillegg.

Til sist nevnes at Nemnda i sak nr. 54 helt unnlot å gå inn på påståtte omsetnings- og fortjenestebeløp. Begjæringens estimerte fortjeneste på 333 mill. kr var omfattende underbygget, men bygget på skjønn, og små endringer i estimatforutsetningene gjorde store utslag. Arbeidsgiver kommenterte verken faktum eller jus, og møtte heller ikke til mekling, tross partenes personlige møteplikt etter Forskriften § 9 annet ledd. Måleusikkerheten var derfor uvanlig stor. Nemnda uttalte at

”... Nemndas oppgave er å formulere et rimelig godtgjøringsnivå. Det brede skjønnemnemnda skal utøve, hjelpes ikke nødvendigvis av matematiske modeller der enkeltfaktorer anslås ved skjønn med en tilsynelatende nøyaktighet på to desimaler.”

Sammenholdt med at arbeidstaker oppga å ha brukt ca. 1/3 årsverk på oppfinnelsen og opprinnelig krevde USD 100 000 etter råd fra patentadvokat, foreslo Nemnda et forlik på [1,6 mill.] kr (årslønn x 2,1).

9. Overtatt rettighetsomfang

Dersom arbeidsgiver overtar oppfinnelsens fulle rettigheter, beregner Nemnda godtgjøringen på grunnlag av hele oppfinnelsens verdi. Praxis har vært fast på dette punkt, og er bekreftet senest i sak nr. 46, 49, 51, 54, 59, 60 og 62.⁶⁹

Alternativet til fulle rettigheter er begrensede rettigheter; hyppigst som en ikke-eksklusiv bruksrett for arbeidsgivers egen virksomhet.⁷⁰ Nemnda foretar i slike tilfeller et skjønnsmessig fradrag i godtgjøringens størrelse; så langt uten å verken synliggjøre, konkretisere eller begrunne fradragets størrelse nærmere. Også begrensede rettigheter kan imidlertid begrunne høy godtgjøring. Høyest kom sak nr. 22, der Nemnda satte godtgjøringen for engangsbruk i egen virksomhet til ca. [2,5 mill.] kr og selv karakteriserte beløpet som en ”minimumsgodtgjøring”. Dette er også Nemndas høyeste beløp noen gang etter § 4 annet ledd, og det tredje høyeste beløp Nemnda har gitt noen gang.

Iblant velger arbeidsgiver å levere overtatte oppfinnerrettigheter tilbake. I sak nr. 32 (SMS til tekst-TV) presiserte Nemnda at rettighetsfravall ikke fikk ”betydning for arbeidsgivers plikt overfor oppfinneren til å utbetale en rimelig godtgjøring for den utnyttelse som hittil har funnet sted.” I sak nr. 50 medførte tilbakeføringen at arbeidstaker frafalt sitt krav på godtgjøring. I både sak nr. 36, 44 og 45 overførte arbeidsgiver patentsøknader med betalte søknadsgebyrer til arbeidstaker, i tillegg til å betale et beløp.

⁶⁹ Så også Bergen tingrett i TBERG-2003-2914, jf. sak nr. 32 (SMS til tekst-TV).

⁷⁰ I sak nr. 3, 22, 38 og 44.

Endelig kan omfanget av arbeidsgivers patentering få indirekte betydning for godtgjøringens størrelse. I både sak nr. 20, 39 og 62 pekte Nemnda på at oppfinnelsens verdi minst oversteg merkostnadene ved foretatt patentering utover Norge. Motsatt mente Nemnda i sak nr. 49 at arbeidsgivers unnlattelse av å patentsøke og hemmeligholde oppfinnelsen tilsa lav verdi.

10. Ansettelsesvilkår og ansettelsens betydning for øvrig

Viktigst her er om oppfinnelsen hører under Lovens § 4 første eller annet (eller tredje) ledd. I mange saker tar uenighet om dette stor plass både under saksforberedelsen og meklingsmøtet. I sak nr. 32 (SMS til tekst-TV) anførte eksempelvis arbeidsgiver første og arbeidstaker tredje ledd med styrke. Nemnda var ikke i tvil – om å anvende § 4 annet ledd.

Neste problemstilling er ofte om arbeidstakers lønn inkluderer vederlag for oppfinnelser eller innovativt virke. Nemnda vurderer dette konkret, på grunnlag av stillingsinstruks og -tittel, lønnsforhandlingsprotokoller og lønnsnivå sammenlignet eksempelvis med statistikk fra NITO- eller Tekna-området, korrigert for ansiennitet og sektor. I sak nr. 25 falt både overtids- og skiftgodtgjørelse og plattformtillegg utenfor sammenligningsgrunnlaget. Det samme gjelder nok også ordninger som omfatter alle ansatte og/eller er knyttet til bedriftens totalresultat, eksempelvis den svært lukrative aksjeopsjonsordning alle selskapets mer enn 100 ansatte ble tilbudt i sak nr. 59. Nemndas presumpsjon er antakelig at særskilt innovasjon ikke er inkludert i lønnen, jf. sak nr. 30 der Nemnda fant at en alminnelig god lønn i forhold til kompetanse også i et § 4 første ledd-tilfelle ikke var ”... så høy at det er *opplagt* at den var ment å omfatte godtgjøring for patenterbare oppfinnelser.” (uthevet her)

Særskilt godtgjøring er ikke utelukket, selv om lønnen inneholder en komponent for innovasjon. Derimot heves ”grunnterskelen” og tilordningsandelen reduseres i slike tilfelle, jf. eksempelvis sak nr. 43 og 46. I sak nr. 22 uttalte Nemnda at klagers lønn ikke fremtrådte ”... som spesielt høy for en ressursperson med lang erfaring. Beløpet synes ikke å innbefatte innovasjonsaktivitet *av den størrelsesorden det her er snakk om*” (uthevet her).

Hvis innovasjon ikke er omfattet av lønnen, reduseres ikke godtgjøringen for oppfinnelser gjort av daglig leder selv om daglig leder har ansvar for hele virksomheten.⁷¹ Motsatt ga Nemnda en ”enkel jernbinder” en relativt høy oppfinnerandel i sak nr. 3; blant annet begrunnet med klagers lave stilling i bedriftens utdannings- og stillingshierarki⁷².

På den motsatte side har Nemnda også ofte hensyntatt arbeidsgivers bidrag til oppfinnelsen; eksempelvis gjennom problemangivelse, frigjort arbeidstid, ressurser og infrastruktur for utprøving samt ”innovativ bedriftskultur” i det hele. Nemnda har tilsynelatende vært ganske lydhør for slike mothensyn, uten at betydningen lar seg konkretisere beløpsmessig. Som eksempler gjengis:

⁷¹ Jf. både sak nr. 48 og RG 1998 s. 1021 (Sovesofa).

⁷² Klager ble tilordnet verdital 8 etter de tyske retningslinjer ved Nemndas sammenligning etter disse.

- ”Like fullt må (klagers) tilknytning til prosjektgruppen tillegges betydning ved fastleggelsen av rimelig godtgjørelse. Problemet ble formulert i denne prosjektgruppe, og man hadde begynt å tenke på mulige løsninger” (sak nr. 12);
- ”... (B)egge oppfinnerne var ansatt som forskere og at de hadde fått en konkret oppgave å løse. Videre synes løsningen å ligge innenfor deres alminnelige arbeidsfelt. *Alt var, med andre ord, lagt til rette for å løse oppgaven.* Disse forhold må få avkortende innvirkning på en eventuell godtgjøring.” (sak nr. 30 – uthevet her); og
- ”Det behov som oppfinnelsen dekker, finnes imidlertid å være formulert av bedriften. Miljøet har hatt stor betydning for at oppfinnelsen er blitt til. Selv om oppfinnelsesvirksomhet ikke kan sies å ha vært oppfinnerens vesentlige arbeidsoppgave har det dog vært en av hans oppgaver.” (sak nr. 16).

11. Bedriftsinterne premieringsordninger, jf. Lovens § 10

Mange bedrifter har interne premierings- og godtgjøringsordninger for å oppfordre til og støtte opp under ansattes innovasjon. Den detaljerte utforming av ordningene kan variere. Ofte benyttes faste og gjerne begrensede beløp⁷³ som utbetales ved forhåndsfastsatte milepæler⁷⁴; supplert med et skjønnsmessig påslag for ”særlig verdifulle oppfinnelser”. Ordningene kan være mer eller mindre tett knyttet til Lovens system og kriterier. Fordi Lovens godtgjøringsbestemmelser er preseptoriske, vil bedriftens internordning aldri kunne være uttømmende, eller til hinder for Nemnds-behandling.

Derimot medfører bedriftsinterne ordninger at klager ofte har mottatt en viss særskilt godtgjøring før Nemnda behandler saken. Lovens § 10 lyder:

”Fastsatt godtgjøring etter § 7 kan på begjæring fra hver av partene endres, selv om annet måtte være avtalt, når de forhold som har vært bestemmende har endret seg vesentlig. Det skal dog ikke i medhold av denne bestemmelse kunne kreves tilbakelevering av ytelse som arbeidstakeren har mottatt på grunnlag av tidligere fastsettelse av godtgjøring.”

Nemnda har gjennomgående ikke skilt mellom forhåndsbetalinger etter § 7 og etter interne ordninger, jf. eksempelvis sak nr. 51 der klager hadde mottatt ca. [25 500] kr eller sak nr. 62 der klager hadde mottatt [10 463] kr/oppfinnelse, totalt [52 315] kr etter den bedriftsinterne ordning. Nemnda vurderte saken som en revisjonssak etter Lovens § 10, og uttalte at ”Vurderingen av om klager har rett til en oppjustert godtgjørelse må imidlertid knyttes opp mot lovens § 7, som inneholder momenter som skal tas i betraktning ved fastsettelsen av rimelig godtgjørelse.” Antakelig betyr dette at også revisjonssaker etter § 10 vurderes etter kriteriene etter § 7, men slik at Nemnda ved avveiningen til slutt tar hensyn til allerede utbetalt beløp; i alle fall hvis beløpsstørrelsen overstiger måleusikkerheten i saken. I sak nr. 62 nøyde Nemnda seg med å konstatere at forhånds-”(b)eløpet kommer til fradrag ved formuleringen av Nemndas forslag til forlik.” I sak nr. 60

⁷³ Eksempelvis 5 000–25 000 kr pr. milepæl.

⁷⁴ Eksempelvis ved henholdsvis innlevert patentsøknad, innvilget patent og/eller første salg / oppnådd markedsføringstillatelse. Iblant er milepælene to-sporet; henholdsvis innenlands og utenlands.

var forhåndsbeløpene utbetalt fire ganger hhv. 25, 19, 15 og 10 år før Nemndas møte. Nemnda unnlot å nåtidsberegne verdien av forhåndsbetalingene; blant annet fordi disse ”ikke hadde funnet sted før de tilhørende lisensinntekter allerede var oppebåret av” bedriften. Fra praksis gjengis:

Forhåndsbeløp	Samlet godtgjøringsbeløp	Justering	Saksnummer
USD 1 000,-	1,5 mill. kr	Ingen	54
[19 000] kr	[165 000] kr	Fradratt kr for kr i opptjent beløp	3
[21 000] kr	0,-	Ikke særlig omtalt	5
[21 000] kr	[210 000] kr	Ikke omtalt	39
[25 000] kr	[1 270 000] kr	”Forholdsvis moderat og standardisert” - intet fradrag	51
[52 315] kr	[120 000] kr	”Beløpet kommer til fradrag”	62
[77 000] kr	[600 000] kr	Ikke omtalt	25
[210 000] kr	[8,9 mill.] kr	Ikke omtalt	43
[506 500] kr	[2 406 500] kr	Fullt fradrag med nominelt beløp	60

I sak nr. 55 krevde en av to likeverdige oppfinnere tilleggsvederlag etter § 10 fordi tilkjente beløp i flere inngreps saker angivelig hadde synliggjort oppfinnelsesverdi langt utover det opprinnelig antatte. Man skulle kanskje tro at revisjonskrav bygget på at domstolene gjennom skadesløsholdelse synliggjør uventede merverdier hadde formodningen mot seg. Saken ble imidlertid forlikt i meklingsmøtet med en ganske høy tilleggs godtgjøring.

12. Årslønnens størrelse

Kombinasjonen av

- at de fleste virkelig verdifulle arbeidstakeroppfinnelser synes å falle inn under Lovens § 4 første ledd;
- at den enkelte oppfinnelse i økende grad tilordnes mer enn bare en oppfinner;
- at slike oppfinnelser ofte fremkommer etter arbeidsgivers opprettelse av særskilte tverrfaglige ”team” der ikke alle deltakeres bidrag nødvendigvis oppfyller ”oppfinner”-vilkåret om selvstendig, intellektuelt bidrag utover det bagatellmessige, samtidig som hvert team-medlems bidrag er nødvendig for å løse oppgaven og frembringe et salgbart produkt⁷⁵; og

⁷⁵ Eksempelvis laboratorie- og helsepersonell i utprøvningsfasen for legemidler, kontorstøtte mv.

- at godtgjøringens størrelse etter Lovens § 7 etter sin art er et rimelighets-spørsmål;

aktualiserer spørsmålet om hvor mange (ekstra) årslønner det er rimelig at slike oppfinnere skal kunne få – totalt sett. Flere av Nemndas saker⁷⁶ bærer bud om til dels store belastninger på både arbeidsmiljø og kollegiale samarbeidsforhold på dette grunnlag. Man kan også forestille seg at et særlig høyt godtgjøringsnivå etter Loven både vil kunne påvirke arbeidstakeres prioritering av ulike arbeidsoppgaver, og endog vilje til å utføre enkelte slike overhodet. Tilsvarende vil særlig høye godtgjøringsnivåer også kunne begrunne særlige saklighetskrav ved arbeidsgivers fordeling av arbeidsoppgaver.

Nemnda har i økende grad bygget på slike hensyn. Allerede i medlemsmøte i NIP 24 november 1980 bemerket Nemndas sekretær at Nemnda hadde en ”ten-dens til stadig mer nøktern behandling av oppfinnernes krav”. Nemnda hadde da behandlet sak nr. 1–9.

Nemndas arkiv mangler fullstendige opplysninger om klagernes årsinntekt da oppfinnelsen ble gjort.⁷⁷ De opplysninger som foreligger, viser imidlertid at Nemnda bare i syv saker har gitt enkeltoppfinner⁷⁸ godtgjøring på ett års lønn eller mer. Dette gjelder (saker etter § 4 annet ledd **uthevet**):

- Sak nr. 51, hvor Nemnda forslag utgjorde ett års lønn;
- Sak nr. 32, hvor Nemndas forslag utgjorde 1,2 årslønn⁷⁹;
- Sak nr. 60, hvor Nemndas forslag utgjorde ca. 2,0 ganger årslønn på møte-tidspunktet⁸⁰;
- Sak nr. 54, hvor Nemndas forslag utgjorde 2,1 ganger årslønn,
- Sak nr. 57, hvor inngått forlik utgjorde ca. 2,3 ganger årslønn da oppfinnelsen ble gjort;
- Sak nr. 59, hvor Nemndas forslag utgjorde ca. 2,77 ganger årslønn da oppsigelsen ble gjort; og
- Sak nr. 22, hvor Nemndas ”minimumsterskel” for en enkeltstående bruks-lisens utgjorde ca. tre års lønn.

Det ligger etter dette nær å anta at Nemnda for de helt uvanlig verdifulle oppfinnelser vil være tilbøyelig til å anvende en fallende oppfinnerandel der godtgjøringsbeløpet ellers blir vesentlig større enn årslønnen, samtidig som oppfinnerandelen ventelig reduseres tidligere for oppfinnelser etter § 4 første ledd enn etter annet ledd.

⁷⁶ Eksempelvis sak nr. 26, 27 og 29.

⁷⁷ Særlig mangler inntektsopplysninger i sak nr. 43, 19, 23, 41 og 46.

⁷⁸ Uansett om vedkommende var ene- eller deloppfinner.

⁷⁹ Bergen tingrett ga senere arbeidstaker dom på nær tre års lønn, samt sakskostnader med ytterligere nær et års lønn.

⁸⁰ Møtet fant sted 25 år etter at Oppfinnelsen ble gjort, og reallønnsutviklingen i mellomperioden hadde vært betydelig. Partene inngikk deretter i nytt meklingsmøte rettsforlik tilsvarende totalt ca. 3,75 ganger årslønn på forlikstidspunktet, samt dekning av (betydelige) sakskostnader.

13. Rentespørsmål

I utgangspunktet gjelder de samme regler for forsinkelses-, avsavns- og prosessrente etter Loven som etter bakgrunnsretten for øvrig.⁸¹ Ordinært vil et godtgjøringskrav derfor forfalle to uker etter at voldgiftsdom er forkynt eller forlikforslag vedtatt av begge parter. I sak nr. 3 (voldgift) beskrev Nemnda dette slik:

”Noe regulært rentekrav kan det imidlertid her ikke bli tale om da godtgjøringen etter det system som loven om arbeidstakeroppfinnelser bygger på, ikke kan anses forfalt til betaling før den er fastsatt.”

Samtidig skal Nemnda utmåle ”rimelig” godtgjøring. I flere tilfelle har Nemnda økt godtgjøringen særskilt på grunn av tidens gang:

- I sak nr. 3 (voldgift) tok Nemnda ”hensyn til den rentefordel bedriften har hatt ved å vente med å utbetale godtgjøringen”, ved å runde opp godtgjøringsbeløpet fra (nominelt) 42 336,09 kr til 45 000 kr. Økningen tilsvarer ca. 5,9 % eller knappe [11 000] kr;
- Sak 15 gjaldt en oppfinnelse gjort av to likestilte oppfinnere ansatt i hvert sitt selskap. Den ene oppfinner hadde mottatt mellom 70 000 og 80 000 kr fra sin arbeidsgiver ”tidligere”, uten at tidspunktet fremgår. Nemndas forslag til forlik for den andre oppfinner var 90 000 kr ”etter en skjønnsmessig totalvurdering ... hvor også tidsmomentet er tatt i betraktning”. Tidsmomentet ble således trukket direkte inn i godtgjøringsvurderingen; og
- I sak nr. 51 la Nemnda ”... vekt på tidsaspektet i saken. Det har gått uforholdsmessig lang tid før denne saken har fått en avslutning og det bør derfor legges inn en rentekompensasjon.” Rentekompensasjonens størrelse fremgår imidlertid heller ikke her.

I sak nr. 20 (voldgift) tok imidlertid Nemnda bladet fra munnen: ”Etter rettens oppfatning har saksøkeren ikke grunnlag for å kreve morarenter, idet det ikke er avtalt noen forfallstid på forhånd, jf. morarenteloven § 2. Forholdene tatt i betraktning finner imidlertid retten det rimelig å tilkjenne saksøkeren et morarente-substitutt i form av en avsavnsrente på 7 % p.a. Avsavnsrenten blir å regne fra det tidspunkt firmaet overtok oppfinnelsen”; dvs. for fem fulle kalenderår.

Endelig nevnes Nedre Romerike tingretts dom av 26. november 1991 (Sak nr. 91-00866A), jf. Nemndas sak nr. 13 (Tilfluktsrom). Tingretten avsto oppfinnerens krav på forsinkelsesrente etter forsinkelsesrentelovens § 2 – forfall var ikke forhåndsbestemt og påkrav manglet. Men tingretten fant hjemmel for forsinkelsesrente i forsinkelsesrenteloven § 5, som gir diskresjonær hjemmel for rente etter påstand ”utenfor formuerettens område” fra saken ble bragt inn for Nemnda. Det ga en renteperiode på nær seks år x 18 % p.a., hvilket omtrent doblet det tilkjente godtgjøringsbeløp.

Nemndas praksis peker likevel ikke mot noe ideelt tidspunkt å fremme krav etter Loven på, samlet sett:

⁸¹ Jf. eksempelvis Viggo Hagstrøm, *Obligasjonsrett*, 2. utgave, Oslo 2011 kap. 23.

- Ofte må man vente til man ser hva oppfinnelsen blir til, samtidig som både foreldelses- og passivitets-overveielser utenfor denne artikkels grenser må ivaretas;
- Ganske mange av Nemndas saker tas først opp etter at arbeidsforholdet er avsluttet, og ofte også etter at fratredelsesavtale er inngått. I sak nr. 42 våget eksempelvis oppfinneren først å fremme krav etter at han ble pensjonert 72 år gammel av frykt for represalier fra arbeidsgiver personlig; og
- Samtidig var arbeidsgivers forliksvilje synlig svekket både i sak nr. 54 og 55 fordi klager på meklingstidspunktet jobbet hos en konkurrent. Det økte ikke forliksviljen at arbeidsforhold opprinnelig ble avsluttet på grunn av arbeidsgivers forhold.

14. Sakskostnader og skattemessige behandling

Som ellers i arbeidsretten er partene ulikt stillet etter skatte- og avgiftslovgivningen i saker for Nemnda:

Arbeidsgiver vil som næringsdrivende normalt ha fradragrett for både sakskostnader og godtgjøringsbeløp; inklusive fradragrett for inngående merverdiavgift, og beskattes etter lav sats for næringsinntekt. Oppfinneren vil bare unntaksvis ha slik fradragrett. Som følge av Rt. 2003 s. 504 beskattes oppfinneres godtgjøring etter Loven som lønnsinntekt med høy sats; i alle fall for oppfinnelser som faller inn under § 4 første ledd.

Selv om bruk av Nemnda selv er helt uten gebyr for brukerne, kan derfor sakskostnader bli et eget tvistepunkt under meklingen. Det rettslige grunnlag er oversiktlig:

- Ved voldgiftsbehandling gjelder de vanlige regler, jf. voldgiftsloven § 40. Ofte anvendes tvistelovens kap. 20.⁸²
- Ved mekling mangler Nemnda hjemmel til å pålegge sakskostnader. Dette hindrer ikke at partene blir enige om at arbeidsgiver skal dekke oppfinnerens sakskostnader, jf. sak nr. 60. Det er et forhandlingsspørsmål om omkostningsbeløpet skal komme helt eller delvis til fradrag i et eventuelt godtgjøringsbeløp. Selv om Nemnda ikke har pleid å ta inn bestemmelser om dekning av sakskostnader i sine forliksforslag, tror jeg ikke Loven er til hinder for det.

15. Nemnda i takt med domstolene?

Bare tre av de 25 saker der Nemnda har utarbeidet forslag til forlik, har deretter blitt prøvd for domstolene. Resultatene spriker: En gang fikk oppfinner mer, en gang mindre og en gang stadfestet domstolene Nemndas godtgjøringsbeløp:

- Sak nr. 13 (Tilfluktsrom), jf. Nedre Romerike herredsretts dom av 26. november 1991 (sak 91-00866 A): Herredsretten stadfestet Nemndas [155 000] kr som engangsbeløp. I tillegg ble oppfinneren tilkjent et tilsvarende beløp i forsinkelsesrente og fulle sakskostnader for retten;

⁸² Jf. Borgar Høgetveit Berg (red.): *Voldgiftsloven med kommentarer*, Oslo 2006 s. 305–306.

- Sak nr. 27 (Kitosan), jf. Borgarting lagmannsretts dom av 19. mars 2001 (LB-2000-556): Nemnda ga klager ½ % royalty av brutto omsetning og ”fri adgang til produksjon og salg for en bedrift henholdsvis i og fra Norge.” Nemndas forslag her særkjennes ved at Nemnda uttrykkelig unnlot ”... å si noe om sakens bevismessige eller rettslige stilling”. Vanligvis forholder Nemnda seg både til bevis og jus når den formulerer forlikforslag.
Lagmannsretten ga klager ca. [34 000] kr som en av fem likestilte oppfinnere, etter at Oslo byrett hadde tilkjent ham kr 0. Anke til Høyesterett ble nektet fremmet (Rt 2001 s. 887). Klager hadde lenge ment at han var ene-oppfinner med enerett til å utnytte oppfinnelsen fordi bedriften ikke hadde krevd oppfinnelsen overført til seg i tide, jf. Lovens § 6 første ledd. I en rekke domstolsavgjørelser ble oppfinneren totalt ilagt saksomkostningsansvar med ca. 2,5 mill. kr, i tillegg til egne sakskostnader; og
- Sak nr. 32 (SMS til tekst-TV), jf. Bergen tingretts dom av 23. juni 2004 (TBERG-2003-2917): Nemndas [400 000] kr ble mer enn doblet i tingretten til ca. [908 000] kr med tillegg av fulle sakskostnader for tingretten.

Som nevnt har Høyesterett bare behandlet én godtgjøringssak etter Loven – Rt. 1980 s. 1237, som var Nemndas sak nr. 2. Høyesterett fant enstemmig at oppfinneren var tilstrekkelig godtgjort gjennom lønn og særlig avtalt godtgjørelse. Ingen av partene fortsatte saken for Nemnda deretter.

I tillegg har domstolene behandlet tre godtgjøringssaker etter Loven som aldri var innom Nemnda:

- Nordmøre herredsretts dom av 28. oktober 1997 (RG 1998 s. 1021) gjaldt en administrerende direktør som fant opp og patenterte en sovesofa både egnet til å sove og sitte i. Partene var enige om at en eksternt oppfinner ville fått 3–5 % royalty. Herredsretten bygget på 1,5 % royalty av et salg på 3 800 enheter, med et skjønsmessig fradrag for bedriftens kontantutlegg til patentering og produksjon av prototype og ”noe hensyn til den forsinkelse med utbetalingen som har skjedd, ut fra oppstart av produksjon i 1994”, og tilkjente et engangsbeløp på [480 000] kr og fulle sakskostnader;
- Oslo tingretts dom av 3. januar 2008 (TOSLO-2006-174383) gjaldt en innleid ansatt. Tingretten frifant oppdragsgiver for kravet om godtgjøring etter Loven og mente det eventuelt måtte fremmes overfor den utleide oppfinners arbeidsgiver; og
- Rettsforlik inngått for Oslo tingrett 24. januar 2014 (TOSLO-2013-152070), hvorefter oppfinneren mottok 180 000 kr, samt ytterligere 180 000 kr når og hvis patent ble innvilget i noen jurisdiksjon. I tillegg dekket arbeidsgiver oppfinners kostnader til advokat og rettsoppnevnt sakkyndig med 350 000 kr eks. mva.

Samlet gir dette neppe grunnlag for å hevde at Nemndas godtgjøringsnivå avviker systematisk fra domstolenes nivå; verken i den ene eller annen retning.